

Yngsjö kapell

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Åsa Eriksson Green 2020-10-23

Omslagsbild: Flygbild över Yngsjö kapell och kyrkotomt taget från nordost år 2015.
Fotograf: Pär-Martin Hedberg, HioPhoto. Bildrättigheter: Lunds stift.

Yngsjö kapell med entrén i söder.

Yngsjö kapell

Åhus församling, Villands och Gärds kontrakt, Lunds stift, Åhus socken, Yngsjö 9:2, Kristianstad kommun, Skåne län och landskap.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljö

Yngsjö ligger i ett öppet och vidsträckt odlingslandskap knappt två kilometer från Hanöbuktskust. Kapellet är beläget ungefär halvvägs mellan Yngsjö by och Vittskövle, intill väg 118. Det finns rikligt med lämningar efter förhistoriska boplatser både i Yngsjö by och längs kustremsan söderut samt en till synes obruten bebyggelsetradition där efter. Ortnamnet Yngsjö är enligt svenskt ortnamnslexikon nämnt första gången 1135, som *Inscio*, respektive 1294, *Insyö*. Namnet syftar på den insjön som tidigare funnits i området, men som efter utdikning under 1700-talet använts som slätteräng. Marken där kapellet är byggt verkar inte tidigare ha varit bebyggd. Tomten tillhörde huvudsakligen Vittskövle gods, men ingick i Åhus socken. Kyrkotomten är avlång och löper längs med landsvägen. Kapellet är orienterat i samma längdriktning som tomten vilket innebär att koret är i norr och

Yngsjö kapell med koret i norr.

ingången i söder. Trädplanteringar avgränsar tomten åt väster och söder och delvis åt öster. Norr om kyrkan ligger en sentida anlagd parkering och söder om kyrkan ligger ett församlingshem.

Kyrkobyggnad

Behovet av en gudstjänstlokal i den södra delen av Åhus socken, i det område som kallades Yngsjö ängar och Åhus kärr, ska ha påkallats vid en biskopsvisitation i församlingen kring 1880. Detta framgår av ett kyrkorådsprotokoll från 1904. I Yngsjö fanns en stor baptistförsamling under 1800-talets senare del. Motsättningar mellan Svenska kyrkan och Baptistförbundet förekom på många platser och Åhus församling var inget undantag. I ovan nämnda protokoll framförs både att sockendelen ligger långt från moderkyrkan och att den *”gjort sig sorgligt ryktbar och blifvit en tacksam jordmån för mångahanda yttringar av religiöst-etisk depravation.”* Huruvida det är baptistförsamlingen, andra frikyrkor eller kanske det beryktade Yngsjömordet som gett bygden dess dåliga rykte framgår inte med tydlighet. Trots att diskussioner fördes inom kyrkorådet om att behovet av en ny skolbyggnad var mer akut än en gudstjänstlokal, beslutades ändå om uppförandet av kapellet på en tomt som skänkts till församlingen av dåvarande ägaren till Vittskövle gods – enkom för detta

ändamål. En mindre yta på ungefär 200 m² förvärvades år 1924 från grannfastigheten för uppförandet av kyrkstallet.

Yngsjö kapell ritades av den dåvarande domkyrkoarkitekten Theodor Wählin. Byggnationen startade 1905 med Måns Nilsson från Kivik som byggmästare. Förteckningar finns bevarades som visar att församlingsborna tecknade sig för att utföra dagsverken och körslor i syfte att skaffa fram byggnadsmaterial. För att begränsa kostnaderna för kapellet återanvändes en del material från moderkyrkan i Åhus som genomgick en stor renovering vid ungefär samma tidpunkt. Arkivhandlingar anger att både timmer och taktegel återanvändes. Inne i kapellet syns tydligt att golvplattor från Åhus kyrka återanvändes till kapellets golv.

Yngsjö kapell är än idag mycket välbevarat. Utvändigt är ändringarna begränsade till ett kulörbyte på plåtarbetena vilka tidigare varit röda, med undantag för spiran som från början målades grön för att efterlikna kopparplåt. 1985 fick spiran ny plåttäckning. I samband med detta målades samtliga plåtarbeten i grön kulör. Denna färgsättning kan ha funnits med sedan 1950-talet. Invändigt visar äldre fotografier att taket hade en kontrasterande mörk kulör i relation till väggarna, avfärdade sidor på takstolen liksom att dekorativa detaljer var målade i en avvikande kulör. Bibelordet som idag är målat över triumfbågen fanns inte ursprungligen.

Sakristian avskärmades ursprungligen från koret av draperier på ömse sidor om altaret men ersattes av en skärmvägg 1977. Vid samma tillfälle togs några av de främre bänkraderna i långhuset bort och altarets figuruppsättning, liksom krucifixet, avlägsnades. Under 1990 talet ersattes hela avskärmningen av ett nytillverkat altare och skrank med spetsbågigt mittparti, möjligtvis av bok. Den ursprungliga altarringen togs bort. Invändigt målades putsade ytor med emulsionsfärg och dekorationsmålningarna retuscherades och konserverades. Snickerier och innertak målades med linoljefärg. Den invändiga färgsättningen omtalas under 1950-talet, i ett brev av arkitekten Eiler Graebe, som alltför vit i kontrast till dekormåleriet på väggarna. Graebe förespråkade en mjukare vit kulör. Idag är kyrkorummets nedre väggfält målade i en aprikos kulör som bör ha tillkommit senare. Under 1990-talet försågs kapellet med innerfönster.

Exteriör

Kapellet utgörs av ett lågt entréparti i söder, långhus samt ett lägre och smalare kor i norr. Byggnaden är murad av rött tegel i kryssförband på en sockel av grå, huggen granit. En mycket enkel tegelfris i två språng markerar takfoten längs kor, långhus och entrédel. I det övre väggfältet löper även en tandfris i murverket. Samtliga tak är sadeltak täckta med falstaktegel. En åttkantig takspira klädd i grönmålad

galvaniserad plåt, med en kröntupp i smide, sitter över kapellets södra del. I takrytarens nedre parti finns öppningsbara ljudluckor, plåtinklädda för att, troligtvis, efterlikna jalousier. Gavelpartierna är prydda med mönstermurning, vitkalkade blinderingar och trappstegsgavlar. Långhusets blinderingar är lätt spetsbågiga i ett medeltidsinspirerat utförande medan kor och entrédel har kvadratiska blinderingar i jugendstil. Mitt över långhusets norra gavel finns en dekorativt murad tegelskorsten. Entrén till kapellet ligger på södra gaveln. Porten har dubbla, grönmålade dörrblad med kraftiga smidesbeslag och ryms i en stickbågig muröppning. Över porten är ett lunettformat, slätputsat och vitkalkat fält med texten *Uppbyggt under konung Oscar II regering 1906*. Över lunettfältet sitter ett sadeltak på kraftiga träkonsoler med vindskiva och gaveldekor i snickarglädje. I det murade gavelpartiet över entrén finns en grupp om tre fönster i stickbågiga muröppningar. En ramp i aluminiumplåt ansluter till vilplanet i den två steg höga granittrappan utanför porten.

Fönstren på långhuset är grupperade i tre fönsteraxlar med två spetsbågiga fönster i var axel. Fönsterbänkar och gaveltinnar är täckta med grönmålad plåt. Små, blyspröjsade fönsterrutor sitter i järnbågar, uppdelade i fem horisontella lufter av tvärgående stormjärn. Glasen är lätt grönfärgade med undantag för glasen i korets fönster vilka är flerfärgade. Koret har fönstergrupper om tre fönster på tre fasader. Åt norr finns den ursprungliga prästingången; en svartmålad enkeldörr med en gjuten trappa med svart räcke av metall. Under dörren finns en nedgång till pannrummet som ligger under koret. Precis ovan sockeln i koret finns tre låga öppningar åt väster respektive öster för fönster samt en trälucka där bränsle förts in i pannrummet.

Interiör

Entrén i söder leder in i en förhall med putsade väggar och putsat, vitmålat tak samt golv av gula sexkantiga tegelplattor. Väggarna är målade i en varm aprikos kulör med grått bröstningsfält. Den övre delen av bröstningen markeras av två horisontella färgband i rött och vitt. Två enkla spegeldörrar är symmetriskt placerade på östra respektive västra sidan av förhallen. Dörrarna leder till ett förråd respektive läktare och vind. I norr leder en dubbeldörr med glasade övre speglar till kyrkorummet. Alla dörrar är målade i en dovt blå kulör.

Kyrkorummet är kvadratisk med ett högt, panelklätt fyrdingstak. Fyra takstolar med dekorativt utformade, dubbla takstolsben och tassar, vilande på murade imposter håller taket uppe. Dragjärn som är dekorativt sammanfogade mitt över kyrkorummet håller samman konstruktionen. Golvet är, liksom i förhallen, lagt med gula, sexkantiga tegelplattor, undantaget bänkkvarteren som har golv av lackad

Utblick över kyrkorummet mot koret i norr.

furu. Till koret leder en trappa med tre steg, trappan liksom korets golv är av trä och målat i grå kulör.

Väggarna i kyrkorummet och koret är målade i samma kulörer som förhallens, men mer påkostat och detaljerat. De rödsvita banden som markerar den övre delen av bröstningen har målade kors i rött och vitt. I höjd med fönstren på långväggarna löper en målad fris runt rummet. Frisen består av geometriska och organiska mönster i flera kulörer, typiskt för jugendmaleriet. Över triumfbågen mot kyrkorummet är texten *Jesus Kristus är densamme igår idag och i evighet Ebr. 13.8* skriven. Det övre väggfältet är målat i en ljus grå-grön kulör. I koret är väggfältet över frisen målat med cirkelformade schabloner, och frisen har ett tätare mönster av grekiska kors. Korets norra, bakre del, avskärmas av ett skrank av trä. Söder om skranket står altaret och norr om detsamma är ett utrymme avsett som sakristia, med plats för bland annat textilförvaring.

Mot förhallen i söder finns en orgelläktare på kraftiga träkonsoler. Läktaren har en genombruten barriär av trä utformad i samma jugendstil som kyrkorummets övriga snickerier.

Utblick över kyrkorummet från predikstolen mot orgelläktaren i söder.

Inredning och inventarier

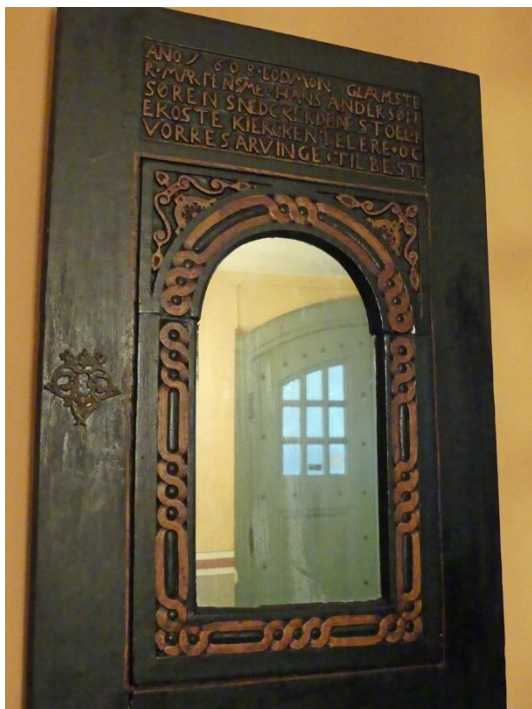
Kyrkans **altare** är av trä, tillverkats samtidigt som korskranket på 2000-talet. **Altartavlan**, tillverkad 2004, är ett textilt verk med applikationer av den lokala konstnären Lisa Fajjersson. Tavlan har en spetsbågig, profilerad ram som är inkomponerad i korskranket.

Kapellet har ingen altarring längre men däremot ett stoppat och textilklätt **knäfall** med ett räcke av trä.

Predikstolen är samtida med kapellet och placerad i långhusets nordvästra hörn. En trätrappa löper längs med norra väggen upp till predikstolen som har en tresidig korg. Korgen vilar på sex kolonner med en gemensam bas. Korgens undersida är svagt sluttande mot kolonnerna. Hela predikstolen är tillverkad i trä med stolpar, överliggare och snidade detaljer i samma stil som övriga ursprungliga snickerier i kapellet. Korgens tre sidor försågs på 1960-talet med målningar utförda på masonitskivor av Åhuskonstnären Andreas Björkman.

Dopfunten, tillverkad 1936, är av trä med sexkantig fot respektive cuppa. Dessa delar är betsade i blått. Det kolonnliknande skaftet är dekorerat med akantusblad i gul kulör. Dopfat av mässing.

Till vänster den återbrukade bänklucka som enligt den muntliga traditionen tidigare fanns i Elleköpinge kyrka vilken revs på 1600-talet. Liknande bänkdörrar har även funnits i Åbus kyrka. Till höger kapellets predikstol med målningar tillkomna under 1960-talet, samt kapellets dopfunt i trä.

Bänkinredningen består av två kvarter öppna bänkar av blåmålad furu på var sida om mittgången. Bänkarna är tillverkade i jugendstil med utsnidade och polykromt bemålade numreringar på gavlarna.

Kyrkans **orgel** från 1954 är tillverkad av Wilhelm Hemmersam och placerad på läktaren. Orgelhuset är kvadratisk, piporna av trä är, liksom spelbordet, vända mot kyrkorummet. Orgelhuset, målat i grå kulör, kan stängas för med träluckor.

Klockan ersatte 1975 en äldre klocka. Vid samma tillfälle elektrifierades klockringningen och lucköppningen.

Bland de övriga intressant inventarierna hänger på en av förhallens väggar en spegel med ram av en återbrukad bänkdörr, enligt uppgift i vård- och underhållsplanen kommer bänkdörren från den numera rivna Elleköpinge kyrka. Bänkdörren har texten *Anno 1608 Lodmon Gramster: Marten Sme: Hans Andersson: Soren Snedckerdene Stoel Bekoste Kierken Tel Ere Og Vorres Arvinge Til Beste.*

Kyrkotomt

Kapelltomten är avlång och ligger med långsidan längs landsvägen. Kapellet ligger ungefär mitt på tomten. I söder ligger församlingshemmet och i norr en väl tilltagen, grusad parkeringsplats. Mot vägen avgränsas tomten med en klippt häck av

huvudsakligen oxel. En gånggrind i svart smide med huggna granitstolpar ansluter till vägen. Träddungar och friväxande buskage avgränsar mot intilliggande tomter i söder och norr, samt mot odlingslandskapet i väster. Kring kapellet är marken belagd med rött grus. Gången mellan kapellets huvudentré och grinden i öster samt gången till församlingshemmet har beläggning av sjöstensplattor. Enkla belysningsstolpar med klotformade glaskupor lyser upp de stenlagda gångarna.

Byggnader på kyrkotomten

Norr om kapellet och parkeringen ligger i anslutning till vägen det så kallade kyrkstallet, byggt på ett stycke mark som köptes in 1924. Anbud antyder att byggnaden uppfördes tidigast 1926. Enligt brandförsäkringen som tecknades 1932 för byggnaden inrymdes här konfirmandsal, garage för högst tre bilar och kyrkstall. Kyrkstallet är murat i tegel likt kapellet och har två dubbla, grönmålade garageportar som öppnas ut mot vägen. I söder finns en dasslänga och i byggnadens norra del en sal som ska ha använts för konfirmationsundervisning. Byggnaden täcks av ett sadeltak. Direkt söder om kapellet ligger församlingshemmet, byggt 1983, i en låg, avlång byggnad placerad vinkelrätt mot kapellet. Byggnadens fasader är klädda med gråmålad locklistpanel. Sadeltaket är täckt med enkupigt tegel. Entrén, markerad med en traditionell farstukvist, ligger mitt på den norra fasaden. Tomten på baksidan av församlingshemmet är avskärmad med ett Gunnebostängsel.

Karaktärisering

Under senare delen av 1800-talet växte sig olika frikyrko- och missionsrörelser starka i Sverige. Redan på 1850-talet bildades en baptistförsamling i Yngsjö och på 1870-talet uppfördes ett missionshus i Furuboda. Lokalerna var ofta små och anspråkslösa och församlingarna drevs på frivillig basis. Utvecklingen utmanade Svenska kyrkans traditionella roll som statskyrka och en konkurrens om församlingsmedlemmarna uppstod. Det är sannolikt rimligt att anta att en lokalt belägen gudstjänstlokal efterfrågades från församlingsmedlemmarna. Detta ledde till att Svenska kyrkan med tiden uppförde egna gudstjänstlokaler på platser långt från moderkyrkan. Detta gäller även etableringen av Yngsjö kapell som byggdes två mil från kyrkan i Åhus för att erbjuda en gudstjänstlokal för de invånare som hade svårt att ta sig den långa vägen. Det är i ljuset av samhällsutvecklingen som byggandet och placeringen av Yngsjö kapell måste ses.

Yngsjö kapell byggdes efter ritningar av den dåvarande domkyrkoarkitekten vilket i sig är en statusdeklaration. Församlingens budget var däremot begränsad vilket gjorde att församlingsmedlemmarna bidrog med dagsverken, liksom att byggnadsmaterial återbrukades från Åhus kyrka. Stilmässigt karaktäriseras byggnaden av sina

röda tegelmurar och utformning i en blandning av medeltidsromantisk nygotik och jugend. Invändigt är jugendstilen det dominerande stildraget. Inredning och väggmålningar bildar, trots ett par sentida ändringar, en väl sammanhållen helhet.

Att tänka på

- Yngsjö kapell karaktäriseras till det yttre såväl som till inre utsmyckning och snickerier av både nygotikens och jugendstilens ideal. Jugendstilen är relativt ovanlig i de skånska kyrkorna vilket sätter Yngsjö kapell, som därtill är mycket välbevarat, i en egen klass.
- Yngsjö kapell är relativt oförändrat vilket gör att byggnadens ursprungliga egenskaper och utformning bör tillvaratas och ändringar bör genomföras med samma material och metoder som när byggnaden uppfördes.
- I vindstrappan och på vindsvåningen finns helt orörda utrymmen som aldrig varit avsedda att synas. Här finns historiskt klotter av hantverkare som var med när kapellet byggdes vilket är värdefullt ur kulturhistoriskt perspektiv.
- Yngsjö kapell vittnar om en tid i samhällshistorien där den etablerade statskyrkan mötte utmaningar från rörelser och individer som ifrågasatte den etablerade ordningen. Byggandet av kapellet illustrerar hur denna utmaning bemöttes, med en önskan att vara närvarande och erbjuda gudstjänstlokaler på nära avstånd.

Skydd

Kyrkor och kyrkogårdar tillkomna före 1940 skyddas som kyrkligt kulturminne, enligt *Kulturmiljölagen 4 kap.*

Källor

Underhållsplan för Yngsjö kapell, Ponnert arkitekter AB, 2004.

Svenskt ornamnslexikon, Språk- och folkminnesinstitutet, 2003.

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg, Riksantikvarieämbetet, 2015.

Otryckta källor och arkiv

Åhus kyrkoarkiv, Handlingar angående Yngsjö kapell 1904–1978, Serie O I d, volym 1 och 2.

Åhus kyrkoarkiv, Kyrkorådets protokoll 1859–1905, Serie K III a, volym 2.

Internet

Riksantikvarieämbetets söktjänst Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>
(besökt 2020-08-10)

Lantmäteriets söktjänst Historiska kartor: <https://historiskakartor.lantmateriet.se/historiskakartor/search.html> (besökt 2020-08-10)

<https://emilstolpar.wordpress.com/tag/furuboda-folkhogskola/> (besökt 2020-09-01)

Övriga uppgifter

Inventeringsdatum: 2020-08-28

Fältinventering: Åsa Eriksson Green

Rapportsammanställning och foto: Åsa Eriksson Green

Granskning: Linn Ljunggren och Kerstin Börjesson

Färdigställd: 2020-10-28

Uppgifter till BBR:

Stomme; murverk – natursten, granit, murverk - tegel

Fasadmaterial; tegel

Fasadkulör; ej utrett

Takform; sadeltak, spira

Taktäckningsmaterial; takpannor - lertegel, plåt

Antal våningar; 1

Byggnadsdel; kor - norr, långhus

